

FN-förbundet
UNA SWEDEN

FLICKORS RÄTTIGHETER

I KRIG OCH KONFLIKT

HEJ,

Vad kul att du är intresserad av Svenska FN-förbundets pedagogiska material om krig och konflikters påverkan på flickors rättigheter! Vi hoppas att materialet ger dig ny kunskap och inspirerar till givande diskussioner.

Svenska FN-förbundet har i över två decennier arbetat för att stärka flickors rättigheter på olika sätt. Sedan 2011 har vi särskilt fokuserat på att bekämpa barnäktenskap och drev tidigare ett nätverk med krav på ett totalförbud i Sverige. Genom en namninsamling 2017 skapade vi, tillsammans med andra civilsamhällesaktörer, opinion som bidrog till att barnäktenskap totalförbjöds i Sverige 2019.

Vi samarbetar sedan 2011 även med FN:s befolkningsfond, UNFPA, genom projektet Flicka som drivs i Afar-regionen i norra Etiopien. Projektet fokuserar på att stoppa barnäktenskap och kvinnlig könsstympning, och genom att engagera hela samhällen har vi lyckats skapa stor förändring. Hittills har tiotusentals flickor skyddats från könsstympning genom projektet.

Barnäktenskap orsakas av flera faktorer, såsom fattigdom och traditioner. Krig och konflikt har en förödande påverkan på flickors rättigheter. I konfliktområden är barnäktenskap dubbelt så vanligt som i övriga världen, och flickor löper betydligt högre risk att utsättas för sexuellt våld och att förlora tillgång till vård och utbildning. För att belysa flickors rättigheter i krig- och konfliktdrabbade områden har vi utvecklat dessa pedagogiska övningar.

Övningarna berör svåra ämnen som kan väcka starka känslor hos deltagarna, och det är viktigt att vara lyhörd som ledare. Det är också möjligt att vissa deltagare själva har erfarenhet av att leva i konfliktområden. Därför är det viktigt att både vara känslig och beredd att hantera dessa diskussioner. Om någon deltagare känner starkt obehag eller behöver stöd, är din roll som ledare att lyssna och vara ett medmänskligt stöd. Om du möter någon som behöver hjälp med traumatiska upplevelser från krig eller flykt, kan du hänvisa till [Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade](#). Om det handlar om barnäktenskap eller könsstympning, tipsa gärna om resurser som [tjejjouren.se](#) eller [bris.se](#).

Vi hoppas att detta material ska komma till nytta i det viktiga arbetet för en fredlig värld.

ÖVNING 1: KONFLIKTPROMENADEN

Tid för övning: 45–60 minuter

Introduktion: Läs gärna högt för eleverna eller dela ut introduktionen.

Vi lever i en tid där krig och konflikter ständigt präglar vår värld. Under 2024 bevittnar vi en fullskalig rysk invasion av Ukraina, intensiva strider i Gaza och Libanon och pågående inbördeskrig i Sudan, Etiopien, Myanmar och Haiti. Hur dessa krig och konflikter ser ut, och hur de påverkar människor, skiljer sig åt. Upplevelsen av en konflikt kan vara helt olika beroende på vem du är och var du befinner dig. I vissa delar av Ukraina går människor fortfarande till arbetet och barn till skolan, medan andra delar är sönderslagna av bombningar och livet där är helt oigenkännligt.

Oavsett vilken konflikt vi talar om, kvarstår en sorglig sanning: flickor är alltid särskilt utsatta. I konfliktområden är risken för barnnäktenskap dubbelt så hög som på andra håll, och flickor utsätts i mycket större utsträckning för sexuellt våld, samtidigt som de förlorar tillgång till utbildning, vård och en trygg framtid. De står på frontlinjen i en kamp de aldrig valt, fångade i en verklighet av krig och kaos som de inte har någon kontroll över.

Denna övning syftar till att skapa eftertanke kring hur krig och konflikter upplevs ur olika perspektiv – inte bara beroende på själva konflikten, utan också beroende på vem du är. Målet är att ge deltagarna djupare förståelse för hur krig påverkar olika grupper, och att öka medvetenheten om de särskilda utmaningar flickor möter i dessa utsatta situationer.

SYFTE

Syftet med denna övning är att på ett interaktivt och visuellt sätt belysa olika perspektiv på fred och konflikt, med särskilt fokus på flickors rättigheter. Övningen syftar till att ge deltagarna djupare förståelse för hur krig och konflikter påverkar människor på olika sätt, och att skapa medvetenhet om de särskilda utmaningar som flickor står inför i dessa situationer.

Genom att reflektera över hur konflikter kan variera i intensitet och utformning, uppmuntras deltagarna att tänka kring de olika faktorer som påverkar hur individer drabbas. Närheten till stridsområden, yrke, utbildning, kön, och samhällsgrupp spelar en avgörande roll för hur mycket människor känner av konflikten. Vissa kan fortsätta med sitt arbete eller sina studier, medan andra tvingas fly eller anpassa sig till en radikalt förändrad vardag.

Övningen betonar särskilt hur flickor är bland de mest sårbara under krig och konflikt. De är mer utsatta för barnäktenskap, sexuellt våld och förlorad tillgång till vård och utbildning. Målet är att ge deltagarna en tydligare bild av den komplexa verkligheten för flickor i konfliktdrabbade områden och att inspirera till reflektion och engagemang för att förbättra deras situation.

FÖRBEREDELSE

Detta dokument innehåller ett antal karaktärer som du hittar i slutet av dokumentet. Klipp ut varje karaktär var för sig. Om det är en stor grupp kan du med fördel göra flera kopior av karaktärerna och klippa ut fler av varje. Du kommer nedan – i uppföljningspunkt nr. 4 – att förstå varför det till och med kan vara en fördel att flera deltagare har fått samma karaktär.

Be alla deltagare ställa sig på en linje utmed en vägg eller liknande. Ge alla varsin karaktärslapp, be dem läsa lappen. Säg åt deltagarna att de från och med nu inte får prata med varandra och att de inte heller får visa sin lapp för någon annan. Om deltagarna ställer frågor kring sitt kön, ålder eller liknande så säger du att de bara får veta det som står på lappen. Resten får de fantisera sig fram till. Det finns en tanke med att det saknas information på vissa lappar och att mängden information skiljer sig åt mellan lapparna.

GÅ I ROLL

Be alla blunda (eller titta ned i golvet framför sig) för att inte ta in några andra intryck. Ställ frågorna nedan för att få dem att ”gå i roll”. Om inte svaret på nedanstående frågor finns på lappen (vilket det sällan gör), får de själva fantisera fram ett svar. Deltagarna får fortfarande inte prata med varandra.

1. *Hur ser du ut?*
2. *Var bor du? Hur ser det ut där?*
3. *Vad gör du en helt vanlig vardag? Jobbar du?*
4. *Har du gått i grundskolan? Går du/gick du på gymnasiet?*
5. *Vem var din första kärlek?*
6. *Vad är din hobby?*

Du som håller övningen kommer med nedanstående tio påståenden, ett i taget. Efter varje påstående får deltagarna ta ett steg fram om svaret är ja på påståendet. Annars står de kvar där de är. Man går aldrig tillbaka till där man startade, utan utgår från sin eventuella nya position när nästa påstående görs.

Påståenden:

1. Jag känner daglig oro för min familj och mina vänner.
2. Jag kan inte köpa de kläder jag behöver.
3. Även om jag försöker är det svårt att få tag i tillräckligt med näringsrik mat.
4. Jag känner mig otrygg när jag vistas på caféer, gator och torg.
5. Jag är osäker på om jag kan få vård om jag är skadad eller sjuk.
6. Jag är osäker på om jag kan få den utbildning som jag vill ha.
7. Jag riskerar att bli bortgift mot min vilja.
8. Jag känner stark oro för att i framtiden dödas eller tvingas döda någon.
9. Jag oroar mig dagligen för att utsättas för sexuellt våld.
10. Jag har svårt att känna hopp inför framtiden.

UPPFÖLJNING- OCH DISKUSSIONSDEL

Viktigt: Uppföljningen och diskussionsövningen av konfliktpromenaden är minst lika viktig som ”promenaden” i sig. Vi har nedan listat förslag på frågor att ta upp. De följer en logisk ordning.

Troligen har nu gruppen delats upp i de som gått långt och de som gått kort eller inga steg.

1. **Fråga:** Inled med att be de som gått längst vända sig om och titta bakåt. Fråga både de som gått få eller inga steg och de som gått flest steg hur det känns och vad de tror att övningen handlar om.

Syfte: Dels handlar detta steg om att ta hand om eventuella tankar och känslor som kan dyka upp. Men också för att deltagarna själva ska få en chans att analysera och sätta ord på vad spelet handlar om.

2. **Fråga:** Låt några, eller alla, berätta för gruppen vilken karaktär de fick. Det finns endast sju karaktärer, så troligen är det flera som har samma karaktär. (Det är i så fall bara intressant, eftersom det kan hända att personer med samma karaktär har tagit olika många steg. Men frågor kring det sker i punkt 4 och 5 nedan.)

Syfte: När man kommit till denna punkt är det vanligt att deltagarna har ett stort behov av att få berätta vem de är/varit. Innan de fått berätta det, är det svårt för många att koncentrera sig på andra diskussioner.

3. **Fråga:** En del av deltagarna har fått karaktärer som bor i olika typer av konfliktområden och andra bor i länder som inte befinner sig i väpnad konflikt. En av karaktärerna kommer visserligen från ett sorts utsatt område utanför en större huvudstad. På vilka påståenden har karaktärerna gått (eller inte gått) ett steg framåt.

Syfte: Det är här den mest spännande delen av diskussionen sker. Här vill vi tillsammans försöka förstå hur det kan vara att leva i ett konfliktutsatt område. Och hur det står i kontrast till att leva i ett samhälle som inte är utsatt för väpnad konflikt.

4. **Fråga:** Som en fortsättning på förra frågan: Om det är många deltagare och att flera har fått samma karaktär kan det vara intressant att utreda om de med samma karaktär gått lika många steg. Om de inte har gjort det kan det vara intressant att diskutera varför. Här är det vanligt att det beror på vad respektive person läst in för karaktärsdrag i karaktären.

5. **Fråga:** Fråga dem om de tror att de läste in saker i karaktären som kanske bygger på fördomar? Om de inte hade "läst in" vissa saker i karaktären, hade de gått eller inte gått på vissa av frågorna då?

Syfte: För att säkra att vi inte cementerar fördomar kring olika folkgrupper, stärker stereotyper kring kön och så vidare, kan det vara bra att lyfta denna fråga. De har ju fått fantisera ihop en del saker eftersom inte allt stod på lappen.

6. **Fråga:** Prata om att oavsett var man bor kan man uppleva både privilegier och orättvisor. I Ukraina kan du betraktas som privilegierad om just din stad ännu inte har drabbats av ryska attacker. Men skillnaderna i risk och osäkerhet är påtagliga mellan länder i konflikt och de som lever i fred. Barnäktenskap är exempelvis dubbelt så vanligt i konfliktdrabbade områden som i resten av världen. Be eleverna reflektera över vilka särskilda utmaningar människor, särskilt flickor och kvinnor, möter i dessa områden. Ställ frågor som: Vilka risker och hot är man särskilt utsatt för i ett konfliktdrabbat land? Hur påverkar konflikten risken för diskriminering och utsatthet?

Syfte: Målet är att ge deltagarna en tydligare bild av den komplexa verkligheten för flickor i konfliktdrabbade områden och att inspirera till reflektion och engagemang för att förbättra deras situation.

Barnäktenskap är ett globalt problem som har sin grund i ojämställdhet och påverkar miljontals flickor och kvinnor världen över. De bakomliggande orsakerna – som fattigdom, sociala normer, otrygghet och brist på utbildning – varierar beroende på sammanhang, och förvärras av krig och kriser.

I instabila stater är barnäktenskap nästan dubbelt så vanligt som globalt. Detta beror på att kriser förstärker sociala normer som upprätthåller patriarkala strukturer och könsbaserat våld, samtidigt som stödsystemen i länderna bryter samman.

Under konflikter ser många familjer och ibland flickorna själva barnäktenskap som en lösning på ekonomisk osäkerhet eller som ett skydd mot våld, även inom hemmet. Väpnade grupper använder barnäktenskap och sexuellt våld för att uppnå militära eller politiska mål, eller som täckmantel för människohandel.

KARAKTÄRER

1. Du heter Alina och är en 14-årig flicka från en liten stad i närheten av frontlinjen i ett krigsdrabbat land. Innan kriget var du en talangfull basketspelare men nu är det svårt att spela och träna aktivt. Din familj har drabbats hårt av kriget. Det osäkra läget och den ekonomiska situationen gör att dina föräldrar överväger att gifta bort dig eller din syster i tron att det kan hjälpa familjens och döttrarnas framtid.
.....
2. Du heter Aleksander och är en tonårig kille från en större stad i ett land som ligger i krig med sitt grannland. Din hemstad ligger inte nära frontlinjen, så du märker inte av kriget varje dag. Därför gör du och dina kompisar allt för att prata om annat än kriget när ni fikar eller tränar. På grund av din ålder så spelar det ingen roll om du vill eller inte, ditt land kommer snart att kräva att du rycker in i kriget.
.....
3. Du är en 18-årig tjej som heter Sakina. Du drömmer om att bli läkare, eller kanske veterinär. Du och din familj är på flykt i ert eget land och bor just nu i ett internflyktingläger. Din familj har svårt att få tag på tillräckligt med mat. Två av dina kompisar är gravida och ingen av dem vill prata om hur det gick till när de blev det.
.....
4. Du heter Liam och bor i en förort till en av världens största städer. Där du bor är det ganska rörigt med mycket kriminalitet och skjutningar. Dina föräldrar har det lite bättre ekonomiskt ställt än vissa av dina kompisars familjer. Så du har det helt okej, men dina föräldrar vill ändå flytta eftersom de är så oroliga för dig och dina syskon.
.....
5. Du heter Christine, är 19 år och kommer från landsbygden i ett nordiskt land. Du bor fortfarande hemma men är sällan hemma eftersom du har många intressen. Dels älskar du att resa tillsammans med dina kompisar, dels är du väldigt lovande på fotboll. Du tänker plugga vidare till jurist.

6. Du heter Minou och är 15 år. Du älskar att leka med dina syskon och du är intresserad av matlagning. Din mamma och du brukade laga mat tillsammans, men det gör ni aldrig nuförtiden. I ditt land pågår det just nu ett krig. Bomberna faller varje dag över ditt land och det är soldater överallt. Ni vill lämna landet, men det går inte just nu. Så för tillfället bor ni kvar i er lägenhet och hoppas att inget ska hända er.
-

7. Du heter Alfred. Du arbetar som butikschef i en matbutik. Du älskar musik och spelar gitarr i ett band. För några månader sedan fick du reda på att du har cancer, men läkarna säger att du troligen kommer att klara dig och bli frisk.

ÖVNING 2: OM FREDSPIPAN SLOCKNAR

Tid för övningen: 45–60 minuter

Introduktion: Läs gärna högt för eleverna eller dela ut introduktionen.

Att skydda kommande generationer från krigets fasor har varit ett av FN:s främsta mål sedan organisationens grundande. Men världens konflikter och förståelsen av säkerhet har förändrats sedan dess. Många konflikter idag utspelar sig inom stater snarare än mellan dem och civilbefolkningen, särskilt kvinnor och flickor, drabbas på ett skrämmande sätt. Detta manifesteras både i mänskligt lidande och i brott mot mänskliga rättigheter, och det påverkar civilbefolkningens känslor av trygghet, säkerhet och oro. Våldtäkt används ofta som vapen, och hungersnöd och massflykt är vanliga konsekvenser av konflikt.

För att möta dessa utmaningar introducerade FN 1994 begreppet "mänsklig säkerhet". Till skillnad från det traditionella säkerhetstänkandet, som huvudsakligen fokuserar på statligt och militärt skydd, sätter mänsklig säkerhet individens behov i centrum. Detta perspektiv erkänner att säkerhet inte bara handlar om att skydda gränser, utan om att garantera trygghet och värdighet i människors vardag.

Mänsklig säkerhet omfattar en rad olika områden som sträcker sig bortom militära hot, inklusive ekonomisk säkerhet, matsäkerhet, hälsosäkerhet och miljösäkerhet. Genom detta bredare perspektiv erkänns att verklig säkerhet uppnås genom hållbar utveckling, social rättvisa och skydd av mänskliga rättigheter. Det handlar inte bara om att förhindra väpnade konflikter, utan också om att adressera de underliggande orsakerna till osäkerhet, såsom fattigdom, hunger och brist på sjukvård. Denna helhetssyn understryker att säkerhet är beroende av att människor kan leva fria från både fysisk och strukturell utsatthet.

Denna övning syftar till att skapa reflektion kring hur självklara aspekter av vardagen i ett icke konfliktutsatt land som Sverige kan förändras vid en konflikt. Den belyser att konflikter påverkar mer än bara den militära aspekten, och att fundamentala områden som tas för givna kan bli osäkra. Hur påverkas känslor och tankar kring trygghet, oro och säkerhet inom dessa grundläggande områden om man i stället befinner sig i ett konfliktområde?

SYFTE

Syftet med denna övning är att ge deltagarna djupare förståelse för att krig och konflikter inte bara handlar om militära insatser och de direkta konsekvenserna för civila och soldater. I stället påverkar de många aspekter av människors vardag, särskilt för unga människor.

Under en konflikt upplever individer olika former av påverkan baserat på flera faktorer. Avståndet till de mest drabbade områdena avgör hur mycket man direkt känner av strider och osäkerhet. Även yrkesval och utbildningsmöjligheter spelar roll; vissa yrken kan bli mer utsatta eller svåra att upprätthålla. Dessutom påverkas människor olika beroende på sin samhällsgrupp, vilket påverkar tillgången till resurser, säkerhet och stöd.

Övningen syftar till att få deltagarna att reflektera över hur en konflikt kan påverka deras egen situation, med förståelsen att varje persons upplevelse är unik.

Deltagarna uppmanas att tänka på hur självklarheter i en fredlig vardag, som i Sverige, kan förändras drastiskt i händelse av en konflikt. Det handlar om att inse att konflikter påverkar mer än det militära; fundamentala delar av människors liv och samhällen kan plötsligt bli osäkra eller oåtkomliga.

FÖRBEREDELSE OCH INSTRUKTIONER ATT GE TILL DELTAGARNA

- Skriv ut fundamentskort till samtliga deltagare (se nedan). Skriv gärna ut dem på dubbelsidigt papper så att framsidan är *fredssidan* och baksidan är *konfliktsidan*.
- Dela ut fundamentskorten till samtliga deltagare så att alla har varsitt fundamentskort med fredssidan uppåt.
- Berätta för deltagarna att övningen är individuell men att vi efteråt kommer att reflektera generellt kring övningen gemensamt.

Gå först igenom de områden som finns på kortet och som övningen handlar om att belysa. Förklara att dessa områden är exempel på områden som många av oss idag tar för givet, som utgör fundament i vår vardag och som innebär trygghet, säkerhet, tillit, balans och framtidstro för de allra flesta i Sverige idag.

Övningen omfattar följande områden:

Familj & släkt – till exempel att ha tillgång till en eller flera familjemedlemmar eller släktingar som ger trygghet.

Skolgång – till exempel att kunna få gå i skolan med fysisk kontakt med lärare och andra elever samt ta del av kursplanen som den fysiska skolan möjliggör.

Hälsa och mat – till exempel att kunna få tillräckligt med näringsrik mat. Tillgång i butiker och möjlighet att få det hemma.

Fritid – till exempel att ha tid och möjlighet att utöva fritidsaktiviteter och att umgås med vänner.

Att få vara ung – till exempel att gå i skolan i stället för att jobba, inte behöva ta för stort vuxenansvar för tidigt.

Trygghet och säkerhet – till exempel att slippa känna sig rädd och orolig för att utsättas för olika former av våld.

DEL 1 - FREDSSIDAN

Varje deltagare ska var och en för sig gå igenom alla områden och fundera vad de betyder för dem och skriva ner det. **Att deltagarna ska få fram vad som är viktigast inom respektive fundament idag.** Som stöd kan de tänka på varför det är det viktigt, vilken trygghetskänsla det ger och hur ofta de tänker på det.

Ge deltagarna 5–10 minuter att fundera på detta individuellt och skriva ner sina tankar på fundamentskortet.

Därefter är det dags att summera fredssidan i helgrupp.

Uppföljning och diskussionsfrågor:

- *Vilka områden var lätta respektive svåra att sätta sig in i?*
- *Är alla områdena självklara i Sverige idag?*
- *Finns det några av områdena vi tar för givna idag och varför?*

DEL 2 - KONFLIKTSIDAN

Nu är det dags att vända blad och titta på samma områden fast nu föreställa sig att man bor i ett land med en pågående konflikt. Hur tror de att de områden som de precis gått igenom på fredssidan påverkas om de befinner sig i konflikt. Vad händer med områdena och vad får det för konsekvenser för mig?

Ge deltagarna 5–10 minuter att fundera på detta individuellt.

Därefter är det dags att summera konfliktsidan i helgrupp.

Uppföljning och diskussionsfrågor:

- *Vilka områden var lätta respektive svåra att sätta sig in i? Varför var det svårt / lätt?*
- *Gå igenom område för område och utforska vilka skillnader deltagarna kommit fram till. Finns det fler områden än dessa sex som deltagarna komma på som skulle påverka deras liv om de befann sig i konflikt?*

TIPS PÅ GENERELLA UPPFÖLJNINGSPRÅGOR

- *Be dem reflektera fritt över övningen*
- *Var övningen lätt eller svår? Varför?*
- *Vilka tankeväckare gav den här övningen?*

FÖRDJUPNINGSUPPGIFT: MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Om din klass eller grupp redan har en grundläggande förståelse av mänskliga rättigheter kan ni genomföra en fördjupningsuppgift där ni diskuterar varje tema utifrån de specifika rättigheter som kan kopplas till det. Till exempel, vilka mänskliga rättigheter är särskilt relevanta under temat "att vara ung" eller inom området "hälsa och mat"? Här finns [FN:s deklaration av de mänskliga rättigheterna](#).

Exempel på hur krig och konflikter påverkar de sex olika områdena:

Familj och släkt: Familj och släkt kan vara en avgörande källa till trygghet under tider av krig och konflikt, då närvaron av nära och kära kan ge känslomässigt stöd och praktisk hjälp. Men denna trygghet kan snabbt ryckas bort under sådana svåra omständigheter. I Ukraina har otaliga familjer splittrats av kriget då många har behövt fly från sina hemstäder och i Gaza rapporterades i oktober 2024 att över 17 000 barn är föräldralösa.

Samtidigt kan det vara påfrestande att vara isolerad med familjen i krig och konflikt, särskilt när stress och osäkerhet ökar. Våld i hemmet, särskilt mot kvinnor, tenderar att öka under extrema förhållanden som krig och fattigdom. I perioder av isolering behöver familjen ökande inflytande inte alltid vara positivt, särskilt när gamla traditioner återupplivas. Gamla traditioner, som annars kanske hade börjat försvinna, kan återuppstå som svar på den osäkerhet som råder. Detta blev tydligt i norra Etiopien under både den rådande konflikten och covid-19-pandemin, då barnäktenskap och kvinnlig könsstympning ökade kraftigt. Under press och med bristande resurser känner många familjer sig tvingade att gifta bort sina döttrar tidigt som en strategi för ekonomisk överlevnad. Den sociala isoleringen gjorde det dessutom enklare, då dessa handlingar ofta kunde ske utan att utomstående märkte det. Detta visar tydligt hur kriser inte bara påverkar den fysiska säkerheten utan även kan fördjupa och återuppliva skadliga sociala normer.

Skolgång: Att kunna gå i skolan trots pågående konflikt eller krig är avgörande för barns och ungas välmående. Skolan erbjuder inte bara utbildning utan fungerar också som en viktig plats för socialt umgänge och en känsla av normalitet. Tyvärr är detta en omöjlighet för många som lever i krigs- och konfliktdrabbade områden.

I Ukraina har vissa skolor lyckats hålla öppet, vilket ger barn och unga en chans att fortsätta sin utbildning trots att många skolor har skadats eller förstörts under attacker. Men utbildningen är långt ifrån opåverkad av kriget; tusentals skolor och universitet har skadats eller förstörts sedan konflikten inleddes. En undersökning från UNICEF visar att elever har förlorat i genomsnitt två års utbildning i läskunskap och ett års undervisning i matematik under de senaste åren.

Sudan står inför en av de mest kritiska utbildningskriserna i världen, en situation som har förvärrats sedan konflikten mellan landets militär och den paramilitära gruppen Rapid Support Forces (RSF) intensifierades i april 2023. Denna våldsamma konflikt har drivit över 10 miljoner människor på flykt, och mer än 90 procent av landets 19 miljoner skolbarn saknar nu tillgång till formell utbildning. Den långvariga störningen av utbildningssystemet riskerar att leda till en djupgående generationskris, med allvarliga och långvariga konsekvenser för både landets framtida utveckling och dess sociala struktur.

Läget är liknande i Gaza, där hela 90 procent av skolorna har skadats eller förstörts (statistik från 2024). Lärare kämpar för att undervisa barn i tillfälliga tält i flyktingläger, men många barn har tvingats lämna skolan. Istället arbetar de som gatuförsäljare eller spenderar dagarna med att leta efter bröd, vatten och ved för att överleva. Dessa exempel visar hur krig och konflikt inte bara påverkar den fysiska säkerheten utan också framtidsutsikterna för en hel generation.

Hälsa och mat: Antalet människor som drabbats av akut hunger har mer än fördubblats under 2024, enligt en rapport från FN i oktober samma år. De pågående konflikterna i Gaza och Sudan pekas ut som de främsta orsakerna. Krig och konflikter påverkar inte bara den fysiska säkerheten utan har även förödande effekter på både hälsa och matförsörjning. I konfliktområden sjunker tillgången till näringsrik mat drastiskt, vilket leder till ökad undernäring och relaterade hälsoproblem. Nedstängda butiker och kollapsade distributionskedjor gör det nästan omöjligt för människor att få tag på livsmedel.

Svält är inte alltid en oavsiktlig konsekvens av krig - det används numera som ett strategiskt vapen. Ett aktuellt exempel är Gaza, där Israel har blockerat livsmedel och andra förnödenheter från att nå drabbade områden. Denna strategi är inte ny; under konflikten i Etiopien och Tigray 2021 förstördes matlager, boskap dödades och skördar brändes trots att befolkningen redan led av svält. Svält användes då som ett medel för att sprida skräck och kontrollera befolkningen.

Det är dock inte bara fysisk hälsa som påverkas. Våldsamma konflikter orsakar enormt lidande och har djupgående effekter på mental hälsa och psykosocialt välbefinnandet hos barn och familjer. Utsatta människor tvingas hantera flera trauman och stressfaktorer som kan ha både omedelbara och långsiktiga konsekvenser. Statistik visar att en av fem personer i konfliktutsatta områden

kommer att utveckla en psykisk störning, vilket understryker de långsiktiga humanitära behoven som går bortom omedelbar överlevnad.

Fritid och vikten av att få vara ung: Att umgås med vänner och delta i fritidsaktiviteter är ett privilegium som snabbt kan försvinna under krig och konflikter. När barn och unga tvingas hjälpa till att försörja familjen eller leta efter mat, försvinner möjligheterna till socialt umgänge och meningsfulla aktiviteter. Att inte kunna gå i skolan, umgås med vänner eller delta i fritidsaktiviteter, och i stället tvingas arbeta i ung ålder, berövar barn och unga möjligheten att uppleva en normal barndom och tonårstid.

Denna frånvaro av skola och sociala nätverk leder ofta till djup isolering, där barn och unga tvingas lämna viktiga sammanhang och fritidsaktiviteter. Denna isolering ökar också risken för psykisk ohälsa, och i krigshärjade områden är risken för barnäktenskap särskilt hög, vilket ytterligare hotar flickors mentala hälsa.

En studie från 2022 om flickor som flytt från konflikten i Sydsudan visar ett tydligt samband mellan att vara gift, skild eller änka och försämrade psykisk hälsa. Flickor i dessa situationer möter ofta:

- utestängning från utbildning och sociala nätverk
- brist på möjlighet att fatta egna beslut
- utnyttjande och övergrepp.

Dessa faktorer bidrar starkt till försämrade mentala hälsa och begränsade framtidsmöjligheter.

Trygghet och säkerhet: Att känna sig trygg och säker är ett av människans mest grundläggande behov, men för många är detta en avlägsen dröm. Oavsett om man lever i ett fredligt land eller en konfliktzon finns det faktorer som skapar otrygghet, även om dessa tar sig olika uttryck. Således kan både privilegier och orättvisor upplevas, oavsett var man befinner sig. Den privilegierade positionen kan variera beroende på omständigheterna. I Ukraina, till exempel, kan man anses privilegierad om ens stad ännu har skonats från ryska attacker, medan andra i samma land lever med dagliga livshotande risker.

Skillnaderna i risk och utsatthet mellan länder i konflikt och de som lever i fred är påtagliga. I Sverige är det exempelvis ovanligt att flickor tvingas in i äktenskap innan de fyller 18 år. Här behöver barn sällan avbryta sin skolgång vid 12 års ålder för att hjälpa till med familjens försörjning eller vara rädda för att deras hem eller skola ska attackeras. Men för många människor världen över, särskilt flickor, är dessa skrämmande realiteter en del av vardagen. I konflikt- och krigsdrabbade länder är risken för barnäktenskap dubbelt så hög. Flickor drabbas särskilt hårt av våld, osäkerhet och brist på grundläggande rättigheter som utbildning och hälsovård.

I FREDSTIDER

Tips: Fundera kring varje område nedan och försök beskriva vad de betyder för dig. Vilka positiva känslor och kopplingar får du när du tänker på området? Som stöd kan du tänka på; varför är det viktigt, vilken trygghetskänsla det ger och hur ofta du tänker på det.

Skolgång:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Familj/Släkt:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Trygg och säker:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Att få vara ung:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Fritid:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Hälsa och mat:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

I KONFLIKT/KRIG

Hur tror du att de områden som du precis gått igenom på fredssidan påverkas om du befinner dig i ett land i konflikt? Vad händer med områdena och vad får det för konsekvenser för dig? Som stöd kan du tänka på vad det skulle innebära för trygghet, säkerhet, tillit, balans och framtidstro.

Skolgång:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Familj/Släkt:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Trygg och säker:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Att få vara ung:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Fritid:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

Hälsa och mat:

(Vad är viktigast för dig inom det här området idag?)

ÖVNING 3: GLOBALA MÅLEN-BINGO – FLICKORS RÄTTIGHETER OCH KONFLIKT

Tid för övningen: 15–30 minuter

Introduktion: Läs gärna högt för eleverna eller dela ut introduktionen.

Agenda 2030 har som mål att de globala målen ska uppnås senast 2030, men år 2024 är endast 17 procent av delmålen på rätt väg eller redan uppnådda. Det finns flera orsaker till denna låga siffra, bland annat klimatförändringar och otillräckliga politiska insatser. Krig och konflikter är en annan stor bidragande faktor som försvårar möjligheten att nå målen. Det är omöjligt att arbeta med mål 5, jämställdhet, eller mål 13, bekämpa klimatförändringar, i länder där infrastruktur och miljö ständigt bombas. Likaså är mål 4, god utbildning, för alla svår att uppnå i länder där inbördeskrig tvingat miljontals människor på flykt.

När vi diskuterar flickors rättigheter i krigs- och konfliktdrabbade områden är det alltså inte bara mål 16, fredliga och inkluderande samhällen, och mål 5, jämställdhet, som är relevanta, utan alla globala mål är starkt sammanlänkade. För att förbättra levnadsvillkoren för flickor och andra utsatta grupper måste vi förstå att målen inte kan uppnås i isolering. En hållbar framtid kräver ett integrerat tillvägagångssätt där insatser för fred, jämställdhet och mänskliga rättigheter stödjer och förstärker varandra. Utan att hantera dessa mål som en helhet riskerar vi att misslyckas med att skapa en rättvis och hållbar utveckling för alla.

SYFTE

Syftet med denna övning är att belysa att arbetet med att stärka flickors rättigheter inte enbart handlar om att uppnå jämställdhetsmålet (mål 5) i de globala målen, utan även om att främja flera andra sammanlänkade mål. Övningen ska också öka förståelsen för hur krig och konflikt försvårar arbetet med samtliga hållbarhetsmål.

Om deltagarna inte redan är bekanta med Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling inleds övningen med en presentation av målen och en förklaring av deras bakgrund.

FÖRBEREDELSE

Du kan antingen skriva ut de globala målen som bingobrickor till grupperna eller spara papper genom att visa målen på storskärm.

ÖVNING: GLOBALA MÅLEN-BINGO

Se de 17 globala målen på nästa sida.

Be deltagarna utgå från *mål 5, jämställdhet*, och *mål 16, fredliga samhällen*.

Instruera dem att hitta fyra andra mål som är förknippade med både jämställdhet och krig och konflikt.

Ge dem fem minuter, men först till bingo vinner. Om vinnargruppen är alltför snabb kan du säga att resten får ytterligare en kort stund på sig för att på så sätt säkra att alla hinner komma in i övningen. Be den vinnande gruppen presentera sina sex mål och förklara hur de hör ihop.

Fråga om någon av de andra grupperna håller med och om de har något att tillägga. Kanske har de något ytterligare argument för de mål som vinnargruppen nämnt, eller så har de kanske andra mål bland sina sex utvalda.

VILL DU FÖRDJUPA ÖVNINGEN YTTRELLIGARE?

Gå igenom delmålen för de sex målen som det vinnande laget tog fram och ringa in vilka delmål inom de fem målen som har med jämställdhet och krig och konflikt att göra.

FÖRSLAG PÅ SAKER ATT LYFTA FÖR DELTAGARNA EFTER SPELET

Mål 1: Ingen fattigdom, Mål 2: Ingen hunger, Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Krig och väpnade konflikter har förödande effekt på fattigdom och hunger. En FN-rapport från oktober 2024 visade att antalet människor som lider av akut hunger hade mer än fördubblats, främst på grund av konflikterna i Gaza och Sudan. Krig krossar samhällen, förstör ekonomier och gör det svårt för människor att försörja sig. Konflikter driver folk djupare in i fattigdom genom att slå ut infrastruktur, förstöra arbetsplatser och begränsa möjligheterna till försörjning. Familjer tvingas fly från sina hem, förlorar allt och står inför en oviss framtid, vilket försvårar ekonomisk återhämtning även efter att konflikter avtar. De mest utsatta drabbas

hårdast, vilket fördjupar global ojämlikhet och orsakar långvariga fattigdomsproblem.

I konfliktområden faller även livsmedelsförsörjningen samman. Detta leder till omfattande undernäring och allvarliga hälsoproblem, särskilt bland barn. Ett aktuellt exempel är blockaden i Gaza, där Israel har hindrat humanitära organisationer från att nå drabbade områden med mat och andra förnödenheter. Svält används ofta som ett strategiskt vapen för att kontrollera och demoralisera civilbefolkningen, precis som i konflikten i Etiopien och Tigray 2021 där matlager plundrades och skördar förstördes i en region som redan var hårt drabbad av svält.

FN:s arbete mot fattigdom och svält:

FN bekämpar fattigdom och svält genom humanitära hjälporganisationer som Världslivsmedelsprogrammet (WFP), Världshälsoorganisationen (WHO) och FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO). WFP erbjuder akut matstöd för att snabbt ge människor i krisdrabbade områden tillgång till livsmedel. Ett exempel på deras arbete är initiativet "Food Assistance for Assets," där samhällen får mat eller kontanter i utbyte mot arbetsinsatser som förbättrar lokal infrastruktur som vägar och skolor. Trots stora utmaningar med säkerhet och tillgång i Sudan har WFP nått över 7,8 miljoner människor sedan den senaste konflikten bröt ut 2023, inklusive i de svårtillgängliga områdena i Darfur (statistik från 2024).

Mål 3: God hälsa och välbefinnande, Mål 4: God utbildning, Mål 5: Jämställdhet, Mål 6: Rent vatten och sanitet, Mål 10: Minskad ojämlikhet – Kvinnor och flickor på flykt

En av de mest påtagliga konsekvenserna av krig och konflikter är den massiva fördrivningen av människor. Enligt UNHCR har antalet tvångsfördrivna världen över nått historiskt höga nivåer under både 2023 och 2024. Ökningen beror till stor del på intensifierade konflikter i regioner som Gaza, Ukraina och särskilt Sudan. Att vara på flykt innebär enorma risker, särskilt för kvinnor och barn, som är mer utsatta för våld, utnyttjande och övergrepp. Dessutom leder brist på grundläggande resurser som mat, rent vatten och sjukvård till allvarliga hälsorisker och medför psykisk påfrestning för dessa grupper. Majoriteten av de människor som tvingas på flykt söker skydd i grannländer, och hela 76 procent hamnar i låg- och medelinkomstländer. Dessa länder, som redan kämpar med resursbrist och ofta förstörd infrastruktur, ställs inför ännu större utmaningar när de försöker hantera inflödet av flyktingar. I denna miljö försvagas skyddet mot skadliga sedvänjor som barnäktenskap, då systemen för att förhindra och hantera dessa brott bryts ner. Brist på resurser och stöd gör det ännu svårare att upprätthålla barns och kvinnors rättigheter, vilket hotar deras framtid och välmående.

FN:s arbete med flickors rättigheter på flykt

FN, genom UNHCR, skyddar kvinnor och flickors rättigheter på flykt genom att förebygga sexuellt och könsbaserat våld, vilket är en stor risk i flyktningmiljöer. De erbjuder medicinsk vård, psykosocialt stöd samt utbildning och möjligheter till ekonomiskt oberoende. Genom partnerskap med lokala samhällen strävar UNHCR efter att skapa tryggare miljöer för dessa sårbara grupper.

UNFPA stödjer kvinnor och flickor i flyktingsituationer. I Nyarugusu, ett av världens största flyktingläger i Tanzania, lyckades de nå noll mödradödsfall under 2022 genom att etablera ett omfattande hälsosystem med fokus på sexuell och reproduktiv hälsovård. Genom samarbeten med lokala myndigheter förbättras vårdkvaliteten, och utbildning inom familjeplanering erbjuds för att stärka kvinnors och flickors rättigheter. Läs mer om arbetet i Nyarugusu [här](#).

Mål 4: God utbildning, Mål 5: Jämställdhet, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen – Utbildning och flickors rättigheter

Krig och konflikter har förödande påverkan på utbildning, och detta har blivit alltmer tydligt. Enligt rapporten *"Education Under Attack 2024"* har attacker mot utbildningsinstitutioner ökat dramatiskt. Under 2022 och 2023 registrerades cirka 6 000 attacker mot skolor, där över 10 000 studenter, lärare och akademiker skadades eller dödades. Ett av de mest drabbade områdena är Gaza, där 90 procent av skolorna har skadats eller förstörts under 2024.

Flickors utbildning är särskilt kritisk eftersom den fungerar som en skyddsfaktor mot barnäktenskap. Forskning visar att varje ytterligare år i skolan minskar risken för barnäktenskap med sex procentenheter. Tyvärr är flickors utbildning också särskilt utsatt för attacker under krig och konflikt. Ett skrämmande exempel är Afghanistan, där flickor över 12 år har förbjudits att delta i skolundervisning.

Utbildning spelar en avgörande roll för att lindra fattigdom och främja jämlikhet. När barn berövas rätten till utbildning, berövas både individer och samhällen möjlighet till utveckling och demokratiskt deltagande. Att skydda utbildning, särskilt i krisdrabbade områden, är därför nödvändigt för att säkerställa en bättre framtid för kommande generationer.

FN:s arbete med flickors rätt till utbildning

FN:s arbete med flickors utbildning är centralt för att uppnå jämställdhet och förbättra livsvillkoren för unga tjejer världen över. Unicef fokuserar på att säkerställa att flickor får tillgång till utbildning, särskilt i krisdrabbade områden där deras utbildningsmöjligheter ofta är begränsade. Genom program för att bekämpa barnäktenskap och stödja skolgång arbetar Unicef för att stärka flickors rätt till utbildning och egenmakt.

Mål 3: God hälsa och välbefinnande, Mål 5: Jämställdhet, Mål 10: Minskad ojämlikhet – våld mot kvinnor och flickor

Våld och sexuellt våld används av väpnade grupper som ett vapen i konflikt. Syftet är att skada individer, samhällen och hela nationer genom att sprida rädsla och driva människor på flykt. Det sexuella våldet förblir ofta underreporterat på grund av det stigma som omgärdar det, vilket leder till att överlevare drabbas dubbelt – först genom våldet, sedan genom samhällets tystnad.

Trots problemets omfattning används mindre än 1 procent av det humanitära biståndet till att bekämpa könsbaserat våld i krigs- och konfliktsituationer.

FN:s arbete med våld mot kvinnor

UN Women arbetar aktivt för att främja jämställdhet och bekämpa alla former av våld mot kvinnor och flickor. Organisationen strävar efter att införa lagar som skyddar kvinnor och att stärka rättssystemet för att stödja offer för våld. Genom att erbjuda utbildning och resurser informerar de om kvinnors och flickors rättigheter samt förebyggande strategier mot våld. Målet är att skapa tryggare miljöer och eliminera våld mot kvinnor och flickor globalt.

Mål 4: God utbildning, Mål 5: Jämställdhet, Mål 10: Minskad ojämlikhet, Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen – barnäktenskap och könsstympning.

Barnäktenskap är ett globalt problem som har sin grund i ojämställdhet och påverkar miljontals flickor och kvinnor världen över. De bakomliggande orsakerna – som fattigdom, sociala normer, otrygghet och brist på utbildning – varierar beroende på sammanhang, och förvärras av krig och kriser.

I instabila stater är barnäktenskap nästan dubbelt så vanligt som globalt. Det beror på att kriser förstärker sociala normer som upprätthåller patriarkala strukturer och könsbaserat våld, samtidigt som stödsystem bryter samman.

Under konflikter ser många familjer själva barnäktenskapet som en lösning på ekonomisk osäkerhet eller som ett skydd mot våld, även inom hemmet. Väpnade grupper använder barnäktenskap och sexuellt våld för att uppnå militära eller politiska mål, eller som täckmantel för människohandel.

FN:s arbete mot barnäktenskap och könsstympning

UNFPA, Unicef och UN Women är de ledande FN-organen i kampen mot skadliga traditioner som barnäktenskap och könsstympning. Tillsammans med UNFPA driver Svenska FN-förbundet projektet Flicka i Afar-regionen i norra Etiopien, som syftar till att stoppa dessa övergrepp. Genom att engagera hela samhällen har

projektet ökat medvetenheten om vikten av att skydda flickors rättigheter och skapat betydande förändringar.

Flickor får bättre möjligheter att stanna kvar i skolan, och genom tjejgrupper diskuteras viktiga ämnen som sexuell och reproduktiv hälsa samt mänskliga rättigheter. Projektet fokuserar också på att utbilda samhällsmedborgare genom dialogmöten, vilket ökar förståelsen för hur barnäktenskap och könsstympning påverkar flickors hälsa. Dessa insatser har lett till en starkare mobilisering mot dessa traditioner och ger flickor bättre möjlighet att forma sin egen framtid. Läs mer om vårt [projekt Flicka!](#)

TACK!

Tack för att ni har använt vårt pedagogiska material! Vi hoppas att det har varit både lärorikt och stimulerat till intressanta diskussioner. Nedan finns länkar till de källor som har använts för att ta fram detta material.

För ytterligare fördjupning i FN:s arbete med flickors rättigheter, särskilt i krig och konflikt, rekommenderar vi varmt följande rapporter från UNFPA, Unicef och Girls Not Brides. Dessa resurser ger en omfattande inblick i de utmaningar som flickor står inför samt de insatser som görs globalt för att skydda deras rättigheter och säkerhet.

Unicef & UNFPA: [GP-2020-Child-Marriage-in-Humanitarian-Settings-FactSheet.pdf \(unfpa.org\)](#)

Girls not Brides: [Child marriage in conflict crisis settings.pdf \(girlsnotbrides.org\)](#)

LÄNKAR ÖVNING 1

Girls not Brides: [Child marriage in conflict crisis settings.pdf \(girlsnotbrides.org\)](#)

Svenska FN-förbundet: [Vilka arbetar med freds- och säkerhetsfrågor? - Svenska FN-förbundet](#)

LÄNKAR ÖVNING 2:

Girls not Brides: [Child marriage in conflict crisis settings.pdf \(girlsnotbrides.org\)](#)

UNDP: [hdr1994encompletenostats.pdf \(undp.org\)](#)

UNDP: [6 av 7 människor världen över känner sig osäkra och otrygga | United Nations Development Programme \(undp.org\)](#)

UNICEF: <https://www.unicef.org/protection/mental-health-psychosocial-support-in-emergencies>

UN News: [Catastrophic hunger doubles in 2024; Gaza and Sudan worst hit | UN News](#)

UN News: <https://news.un.org/en/story/2024/09/1154021>

UN News: <https://news.un.org/en/story/2019/06/1040281>

UNFPA: [Rekindling efforts in the fight against child marriage and FGM in Afar Region | United Nations in Ethiopia](#)

Svenska Freds: [PAX#3 23: HÅLLBAR FRED OCH MÄNSKLIG SÄKERHET | Svenska Freds](#)

LÄNKAR ÖVNING 3:

Girls not Brides: [Child marriage in conflict crisis settings.pdf \(girlsnotbrides.org\)](#)

Human Rights Watch: [Attacks on Education in War Surge Globally | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#)

Unesco: [UNESCO sounds the alarm on global spike in attacks on education | UNESCO](#)

UN News: [Catastrophic hunger doubles in 2024; Gaza and Sudan worst hit | UN News](#)